

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อศึกษาถึงวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้า มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเสด็จจาริกไปเทศนาสั่งสอนบุคคลสำคัญๆ ในชุมชน หมู่บ้าน และในแว่นแคว้นต่างๆ ในประเทศอินเดีย เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาถึงอุปนิสัยคุณสมบัติของบุคคลใดๆ ที่จะบรรลุธรรมได้แล้วก็เสด็จไปโปรดบุคคลนั้นๆ ด้วยการเทศนาสั่งสอนหลักพระธรรมวินัยให้สมควรวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เริ่มตั้งแต่การรับสมัครบุคคลเข้ามาบวช โดยมีการกลั่นกรองคุณสมบัติบุคคลตามหลักพระธรรมวินัย ทรงมอบภาระหน้าที่ให้คณะสงฆ์ในการให้การบรรพชาและอุปสมบทตามแบบบัญญัติจตุตถกรรมวาจา พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีบรรพชาและอุปสมบท เรียกว่า พระอุปัชฌาย์ พิธีการบรรพชาและอุปสมบทจะต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ในที่ประชุมสงฆ์ โดยพร้อมเพรียงกันในอุโบสถ เมื่อบรรพชาและอุปสมบทแล้ว เรียกว่าพระนวกะหรือพระบวชใหม่ยังต้องศึกษาสิกขาบทจากพระอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่าน จนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ ปี จึงเรียกว่า นิสิมุตตะกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้น กระบวนการฝึกอบรมพระนวกะหรือพระบวชใหม่ดังกล่าวนี้ ส่งผลให้เกิดระบบการศึกษาขึ้นในโรงเรียนตามวัดวาอารามต่างๆ ซึ่งภายหลังต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบสากลกล่าวคือเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในประเทศอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทาเป็นต้น ซึ่งเทคนิคและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า สามารถมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ สถานที่ เวลา ชุมชนของพื้นที่ โดยยึดหลักธรรมสำหรับเผยแผ่กล่าวคือการ กล่าวความไปตามลำดับ การชี้แจงลักษณะของบุคคล สอนคนในชุมชนด้วยจิตเมตตา ไม่สอนเพื่อลาภหรือผลประโยชน์ และไม่แสดงธรรมเพื่อกระทบบุคคลอื่นเป็นต้น^๑

แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน พระมหาเถระทั้งหลาย ได้ดำเนินการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนเพื่อให้มีการศึกษาศีลธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศีลสมาธิ และปัญญาแก่บุคลากรของสงฆ์ คือ บุคลากรใดยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์ เขาผู้นั้นก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะบุคคล กล่าวคือผู้ยังต้องศึกษาอยู่ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจึงเป็นพระอรหันต์ เรียกว่า อเสขะบุคคล กล่าวคือผู้ไม่ต้องศึกษาอีกแล้ว นอกจากนั้น กระบวนการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นไปตามหลักไตรสิกขากล่าวคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งแนวทาง

^๑พระเทพโพธิวิเทศ (วีรยุทธ์ วีรยุทธโธ), การบริหารพระธรรมทูตอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๙๖.

เป็นการฝึกฝนอบรม (Training) โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อศึกษาถึงแนวทางการบริหารบุคคลในพระพุทธศาสนา การจัดการฝึกฝนอบรมบุคลากรเป็นเรื่องสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การส่งเสริมการศึกษาตามหลักสูตรนักธรรมบาลีสถาบันหลวง การอบรมพิเศษ การสัมมนาปีละครั้ง การประชุมเชิงวิชาการ และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญๆ เป็นต้น แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบันนี้ คณะสงฆ์ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เป็นต้น จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ การจัดการศึกษาให้แก่บุคลากรกล่าวคือพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนถึงอุบาสก อุบาสิกาเป็นต้นให้ได้รับศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีประกาศนียบัตรรับรองการศึกษาตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ตกเป็นภาระหน้าที่สำคัญของพระมหาเถรทั้งหลาย รวมไปถึงให้สอดคล้องตามเกณฑ์การจัดการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันนี้สำนักเรียนพระปริยัติธรรมเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อทำการพิจารณาโดยโยนิโสมนสิการจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อเผยแผ่พระธรรมสั่งสอนให้มีความสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งวิธีการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนนั้น พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบบุคคลผู้มีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน ๔ จำพวก มีปรากฏอยู่ในอุคคกัฏฐสูตรและมโนรทปุณณี ประกอบด้วย อุคคกัฏฐะ: พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียวเป็นสัมมาทิฐิ วิปจิตกัฏฐะ: พวกที่มีสติปัญญาปานกลางเป็นสัมมาทิฐิ เนยยะ: พวกที่มีสติปัญญาน้อยแต่เป็นสัมมาทิฐิ ปทปรมะ: พวกที่ไร้สติปัญญาและยังเป็นมิจฉาทิฐิ นอกจากนั้น พระพุทธเจ้า ทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามพุทธพจน์ที่ว่า^๒ “ตุมเหติ กิจจํ อาตปปี อุกขาตาโร ตถาคตา, เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเพื่อเอาอกใจตนเอง ตถาคตาเป็นผู้ซึ่งบอกทางให้”

พุทธวิธีการเผยแผ่ คือ พระสงฆ์มีการมีภาระหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่ศาสนกิจให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามกฎระเบียบ บุคคลที่เป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการ คือ อุตตหิตสมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสม และปรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์การ พระพุทธเจ้า ทรงเพียบพร้อมไปด้วยอุตตหิตสมบัติและปรหิตปฏิบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อุตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือ ความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป การสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส ประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่^๓

^๒ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

^๓ ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

สันตสสนา: แจ่มแจ้ง สมาทปนา: จู่งใจ สมุตเตชนา: แกล้วกล้า และสัมปหังสนา: ร่าเริง

วัด เป็นหน่วยงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมถึงกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรมไทย หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัดนั้น ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์ สูงสุด อนึ่ง วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมถึงกฎหมายอื่นๆ ด้วย เพราะฉะนั้น วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและ หน้าที่ตามกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่บางอย่างที่ตัวเองมิได้ จำเป็นต้อง มีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่ ดังเช่นบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามมาตรา ๓๖ และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมาย อาญา ดังความแห่งมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตาม ความในประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง^๔

การบริหารการเผยแผ่ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เมื่อศึกษาข้อมูลถึงการเผยแผ่ของพระ สังฆาธิการในแต่ละวัดแล้ว ปรากฏว่า ปัญหาอุปสรรคโดยภาพรวมด้านการเผยแผ่พระธรรมคำสอน หลายอย่างคล้ายกันและแตกต่างกันบ้าง รวมถึงปัจจัยการสื่อสารที่ยังไม่ทั่วถึง บางครั้งก็ยังมีการ ดำเนินงานที่ล่าช้า การจัดกิจกรรมในทางพุทธศาสนาในแต่ละวัดยังมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงกัน และเห็นได้ชัดคือการขาดความร่วมมือระหว่างวัดต่างๆ มีความขัดแย้งกันในเรื่องการบริหารภายในวัด เช่น ผลประโยชน์แต่ละวัดไม่เหมือนกัน ผู้มีจิตศรัทธาที่ให้ความอุปถัมภ์บำรุงวัดไม่เหมือนกัน^๕ ส่วนปัญหาอุปสรรคการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ตามหลักการทำงาน ๕ ประการ การวางแผน ที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับการกำหนดทิศทางองค์กรพร้อมกับเป้าหมายและ แผนงานต่างๆ ยังไม่ชัดเจน การจัดองค์การ การจัดระเบียบทรัพยากรให้เป็นระบบงานที่ไม่มี ประสิทธิภาพ การบริหารบุคคล การจัดการทรัพยากรบุคคลที่ไม่เหมาะสม ไม่พร้อมที่จะปฏิบัติงาน ด้านการเผยแผ่ การอำนวยการ การไม่มีศิลปะการสร้างความสำเร็จ การรู้จักจูงใจและกำกับให้ผู้ทำ งานทุกคนและทีมงานต่างๆ ทำงานโดยทุ่มเทและเสริมประสบการณ์ การควบคุม การติดตาม ทรัพยากรทั้งปวงที่ไม่มีการดำเนินอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเหล่านี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจจะมีสาเหตุมาจากเรื่องขาดความรู้ด้านการเผยแผ่ และความเป็นเอกภาพในการเผยแผ่

^๔พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), *การคณะสงฆ์และการศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

^๕พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต), *พุทธวิธีการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

นอกจากนั้น ผู้วิจัย ได้ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ รวมทั้งบทบาทการรักษาวัด รักษาภุระเบียของวัด และรักษาศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงมีอยู่ปรากฏในสังคมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี จึงเห็นสมควรจะได้นำเสนอแนวทางวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมให้มีวิธีการเผยแผ่ที่ทันสมัยให้มีความเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง^๖

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น เมื่อศึกษาข้อมูลแล้วจะเห็นได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี ยังมีแนวทางจำกัด กระบวนการเผยแผ่ยังไม่ชัดเจน การวิจัยครั้งนี้ จึงเน้นให้ความสนใจวิเคราะห์ปัจจัยการเผยแผ่ โดยผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัยและมีเป้าหมายชัดเจน เนื่องจากการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ โดยภาพรวมจะก่อให้เกิดความหลากหลายในทางปฏิบัติ แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นต้น นอกจากนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีการจัดทำแนวทางส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพตามยุคตามสมัยอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังคงมีปัญหาลุप्तครออยู่อย่างต่อเนื่อง^๗ เช่น ปัญหาลุप्तครอด้านการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมเป็นต้น ที่ยังมีความไม่เหมาะสมกับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่หลายอย่าง ซึ่งกำลังรอกอยการแก้ไขปัญหาลุप्तครอเผยแผ่ให้มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ซึ่งผู้ที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาลุप्तครอเหล่านี้ก็คือพระสังฆาธิการนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น พระสังฆาธิการ เป็นผู้มีความรู้หน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้ปรากฏต่อสังคมประเทศชาติสืบต่อไปสัณกาลนาน

ดังนั้น ผู้วิจัย มีความสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาลุप्तครอการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นปัจจัยการสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพ และมีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

^๖ กองพุทธศาสนสถาน, วัดพัฒนาตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางพุทธวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรีเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ แนวทางพุทธวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรจะมีหลักการอย่างไรบ้าง

๑.๓.๓ รูปแบบการเผยแพร่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี ควรจะเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยประกอบด้วยขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านระยะเวลาเป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การบริหารการเผยแพร่ตามหลักพุทธลีลาการสอน ได้แก่ สันตัสสนา: แจ่มแจ้ง สมาทปนา: การจงใจ สมุตเตชนา: ทำให้แก่ล้าวก้าว และสัมปหังสนา: ทำให้ร่าเริง รวมทั้งการบริหารการเผยแพร่ตามหลักการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องทาง (Channel) และผู้รับสาร (Receiver)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัย ได้ทำการแบ่งกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย โดยการแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม และสนทนากลุ่มเป็นต้น คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๙ รูป/คน และสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๙ รูป/คน การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัย ได้แจกแบบสอบถามแก่ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี จำนวน ๓๒๔ รูป^๑

^๑สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี, สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษาจังหวัดนนทบุรี, (นนทบุรี: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๑๙.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ได้แก่ จังหวัดนนทบุรีประกอบด้วยเขตการปกครองคณะสงฆ์จำนวน ๖ อำเภอ คือ (๑) อำเภอเมืองนนทบุรี (๒) อำเภอปากเกร็ด (๓) อำเภอบางบัวทอง (๔) อำเภอบางใหญ่ (๕) อำเภอบางกรวย และ (๖) อำเภอไทรน้อย

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัย ศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๕๗ จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๒๔ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ หมายถึงรูปแบบหรือวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธรเจ้า การที่พระองค์ตรัสโอวาทแก่พระสาวกชุดแรกว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป” นอกจากนั้น พระพุทธรเจ้า ตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่ามีสายตาที่ยาวไกลคือมองการณ์ไกล เมื่อพระสังฆาธิการได้ศึกษาและทราบวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธรเจ้าแล้ว พระสังฆาธิการก็สามารถนำหลักการเผยแผ่ของพระพุทธรเจ้ามาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสภาพปัจจุบันได้ทั้งเชิงรับและเชิงรุก

สันตัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึงพระสังฆาธิการ สามารถอธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานเผยแผ่ได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง ช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้สะดวกขึ้น

สมาทปนา (จงใจ) หมายถึงพระสังฆาธิการ สามารถอธิบายให้ความเข้าใจและความเห็นชอบกับวิสัยทัศน์ พันธกิจจนเกิดศรัทธา และมีความรู้สึกว่าต้องฝันให้ไกลและไปให้ถึงเป้าหมาย

สมุตเตชนา (แก้หลัก) หมายถึงพระสังฆาธิการ สามารถพูดปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในหลักการปฏิบัติตน และมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติธรรมดำเนินไปสู่เป้าหมายของชีวิตด้วยศีลสมาธิ และปัญญา

สัมปัทสนา (ร่าเริง) หมายถึงพระสังฆาธิการ สามารถช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขกับการงาน ด้วยการตั้งใจแสดงธรรม บรรยายธรรม สอนศีลธรรมเพื่อต้องการให้ประชาชนเป็นคนดี ส่งเสริมหลักศีลธรรม คุณธรรมสู่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ด้วยความเพียรพยายาม

การเผยแผ่ตามหลักการสื่อสาร หมายถึงการที่พระสังฆาธิการได้ศึกษาและทราบวิธีการถ่ายทอดหลักการสื่อสารในยุคปัจจุบันแล้ว พระสังฆาธิการก็สามารถนำหลักการสื่อสารมาประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสภาพปัจจุบันได้ทั้งเชิงรับและเชิงรุก

ผู้ส่งสาร (Source) หมายถึงพระสังฆาธิการเป็นปัจจัยผู้ส่งสารประกอบด้วยทักษะในการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ ระบบสังคม และศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นต้น

สาร (Message) หมายถึงหลักพระปริยัติธรรม เป็นปัจจัยสาระสำคัญประกอบด้วยรหัสเนื้อหา การนำเสนอทั้งรหัสทั้งเนื้อหา และการนำเสนอสาระธรรมะทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สอดคล้องตามโครงสร้างการสื่อสารเชิงบูรณาการ

ช่องทาง (Channel) หมายถึงสื่อที่มีการเข้ารหัสและการถอดรหัส สิ่งที่น่าสนใจ เช่น คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทย์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสิ่งที่นำสารทางอากาศเป็นต้น นอกจากนี้ ช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาทในการรับรู้ของผู้รับสาร ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรสเป็นต้น

ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึงประชาชนผู้รับสารประกอบด้วยทักษะในการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ ระบบสังคม และศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นต้น

พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี หมายถึงตำแหน่งหน้าที่การทำงานของพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ผู้ปกครองคณะสงฆ์ ที่สังกัดอยู่ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และรองเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัด

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี

๑.๖.๒ ได้ทราบแนวทางพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑.๖.๓ ได้นำเสนอรูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี

๑.๖.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นปัจจัยสนับสนุนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้บริหารหรือบุคคลสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลการจัดการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ และมีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป